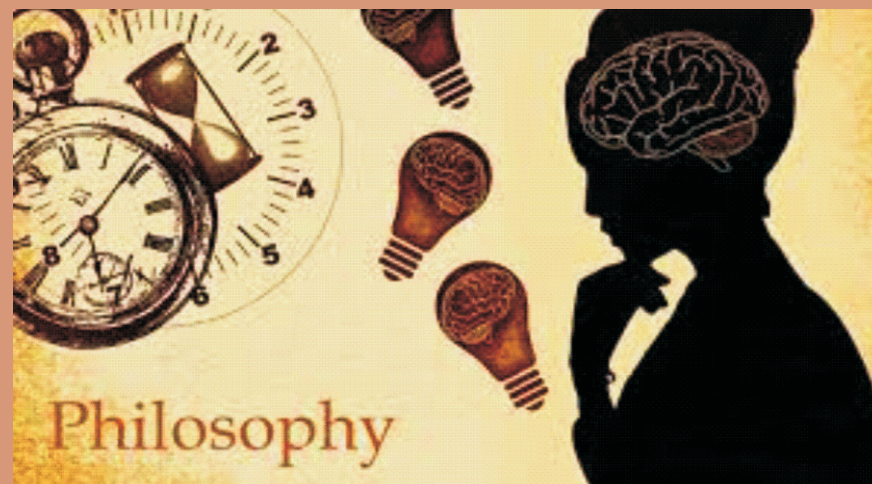
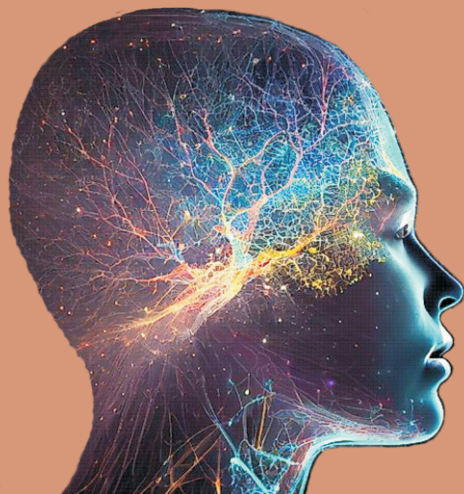

ФІЛОСОФІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ФІЛОСОФІЯ

Методичні рекомендації до семінарських занять
для ЗВО спеціальностей

072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»,
076 – «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

УДК 101(076)
Ф 560

Рекомендовано до друку Вченою Радою філологічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 2 від 18.09.2023 р.).

Укладач:

Григорків-Коротчук Ірина Романівна,
кандидат філософських наук,
асистент кафедри філософії та культурології

Ф 560 **Філософія** : метод. реком. до сем. занять для ЗВО спеціальностей 072 - «Фінанси, банківська справа та страхування», 076 - «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / укл. : І.Р. Григорків-Коротчук. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2023. 76 с.

Видання спрямоване на розвиток у студентів інтересу до філософського осмислення дійсності, світового історико-культурного процесу, глибин людського життя; формування філософської культури мислення, пізнання світу та самого себе, навичок системного застосування філософської методології; актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти.

УДК 101(076)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федькович

ЗМІСТ

№ теми	Тематика занять	Стор.
Передмова		4
Тематика лекційних занять		15
Тема 1.	Предмет філософії	17
Тема 2.	Філософське осмислення знання	23
Тема 3.	Проблема свідомості у філософії	28
Тема 4.	Філософське осмислення інформації	34
Тема 5.	Українська філософська думка	39
Тема 6.	Свобода і відповідальність	44
Тема 7.	Мораль	49
Тема 8.	Законність і справедливість	54
Тема 9.	Філософія культури	59
Тема 10.	Глобалізація та футурологія	64
Додатки	Екзаменаційні питання до курсу	71
	Список першоджерел для обов'язкового прочитання. Інформаційні ресурси	74

Передмова

Курс «Філософія» спрямований на вивчення сучасної світоглядно-методологічної парадигми. Запропонована програма створена на основі найновіших досягнень сучасної філософії і відображає різноманіття концептуальних підходів. Вона враховує досягнення класичної та некласичної науки. Навчальна дисципліна є обов'язковою у системі вищої освіти, враховуючи зростаючий попит на оволодіння навичками критичного мислення, уміння оцінювати ситуації і приймати виважені рішення.

Вивчення курсу «Філософія» здійснюється протягом одного семестру. Учбовий процес включає до свого складу: щотижневі лекційні заняття; самостійну роботу студентів; індивідуальні та групові консультації; певний вид контролю знань, умінь і навичок студентів; додаткові види роботи студентів: написання та захист реферату, здійснення науково-пошукової роботи, участь в обговоренні філософської проблеми; написання тематичних тестів і твору-роздуму на світоглядні теми, обов'язкове прочитання першоджерел та здійснення їх критичного аналізу, виконання додаткового практичного завдання; іспит.

Мета викладання дисципліни: розвиток у студентів інтересу до філософського осмислення дійсності, світового історико-культурного процесу, глибин людського життя; формування філософської культури мислення, пізнання світу та самого себе, навичок системного застосування філософської методології; актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти. Важливо показати студентам, що сучасна філософія – цікава, актуальна, різностороння, у ній немає заборонених тем, вітається креативний підхід.

«Філософія», як навчальна дисципліна, в силу своєї специфіки перегукується з курсом «Актуальні питання історії та культури України», а також з «Психологією», «Логікою», «Основами наукових досліджень», «Етикою», «Культурологією». Крім того, для здобувачів освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування» курс змістовно пов'язаний з рядом обов'язкових дисциплін, зокрема з «Фінансами».

Відповідно до освітніх програм підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» вивчення дисципліни «Філософія» сприяє формуванню наступних компетентностей і програмних результатів навчання:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності в галузі фінансів, банківської справи та страхування або в процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Загальні та фахові компетентності:

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Програмні результати навчання

- ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.
- ПР18. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

- ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.
- ПР23. Визначати досягнення та ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

При вивченні дисципліни необхідно спиратися на конспект лекцій, рекомендовану основну та додаткову навчальну й наукову літературу. Усі лекційні матеріали та презентації до них розміщені на платформі MOODLE в курсі «Філософія» для економічного факультету. Лекції дають основний вектор вивчення теми, пояснюють вузлові питання. Тематика лекційних і семінарських занять наближені, однак не дублюються. Обов'язковим є прочитання зазначених до кожної теми першоджерел з філософії та їх аналіз. Тексти усіх першоджерел прикріплені на on line платформі вказаної дисципліни. Проходження тестів також передбачається на цій платформі. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії з проблем навчальної дисципліни.

Політика щодо дедлайнів і перескладання

Перескладання відбувається за наявності поважних причин. Якщо студент відсутній з поважної причини, то він\вона готує пропущене завдання самостійно, проходить тести на on line платформі і презентує матеріал за домовленістю із викладачем. Усі завдання, що передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються меншою кількістю балів (75% від можливої максимальної кількості балів за певний вид діяльності).

Високо оцінюється **прагнення студентів:**

- ✓ регулярно відвідувати заняття;
- ✓ планомірно та систематично засвоювати навчальний

матеріал;

- ✓ проходити тестові завдання;
- ✓ активно працювати на практичних заняттях: брати участь в обговоренні дискусійних питань і кейсів;
- ✓ готувати презентації та виступи, які мають бути авторськими;
- ✓ повною мірою долучатися до активних форм навчання;
- ✓ виконувати завдання у встановлений термін;
- ✓ відпрацьовувати пропущені заняття;
- ✓ дотримання навчальної етики;
- ✓ обов'язковою вимогою є дотримання норм академічної доброчесності.

Методи навчання:

- вербальні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо);
- наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали тощо);
- робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, законодавчо-нормативною літературою та інтернет-ресурсами;
- практичні (вправи, завдання, мисленнєві експерименти);
- інтерактивні методи (робота в малих групах, проблемно-пошуковий метод, ситуаційний аналіз, круглий стіл, моделювання життєвих ситуацій);
- самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни;
- дистанційне навчання з використанням відповідних онлайн-платформ.

Самостійна робота

Мета самостійної роботи з курсу «Філософія» двоєдина: формування самостійності як риси особистості і засвоєння знань, умінь, навичок. Самостійна робота спрямована на узагальнення, засвоєння та закріплення знань по кожній темі. Курс побудовано на основі послідовного поєднання теоретичної лекційної частини з поглибленням знань і закріпленням навичок на семінарських заняттях. Це надає значну вагу самостійній роботі студентів.

Види самостійної роботи за цільовим призначенням:

- вивчення нового матеріалу (читання літератури і конспектування з різних джерел інформації, перегляд презентацій до теми, відеолекцій, аудіоматеріалів);
- поглиблене дослідження матеріалу (підготовка до семінарів, підсумкових тестів, іспиту);
- вивчення матеріалів із елементами творчості (розв'язування нестандартних ситуацій, участь у ділових іграх, підготовка презентацій, рефератів, анотацій, есе, інформаційного грона).

Написання реферату – така авторська робота студента, в якій розкривається самостійне засвоєння певного багажу знань, умінь та навичок і проявляється професійна спрямованість. Обов'язковим є не лише висвітлення матеріалу, а й демонстрація власної позиції. Тематика рефератів подана відповідно до теми семінарського заняття і відома на початку проходження курсу. Реферат має бути завершеною роботою, логічно структурованою, грамотною. На титульному аркуші вказується офіційна назва навчального закладу, прізвище та ім'я здобувача, номер групи або спеціальність, повна назва теми, прізвище та ініціали керівника, місто та рік написання реферату. Обов'язково має бути зміст або план, вступ, основна частина (можна розбити на параграфи, пункти, розділи), висновок і перелік використаної літератури та джерел, додатки (за бажанням). Цитування має бути відповідно оформлене. Приблизний обсяг реферату – до 15 сторінок. Робота перевіряється на плагіат.

Вимоги до підготовки презентаційного дослідження схожі. За структурою слайди ідуть послідовно, розкриваючи тему дослідження. Презентацію не варто робити надто розгорнутою, максимальна кількість – до 15 слайдів. Малюнки та ілюстрації доповнюють словесні повідомлення, а не замінюють їх. Усі слайди мають бути використані в одному стилі. Презентація виконується в Power Point. Регламент доповіді – до 10 хвилин.

Максимальна кількість балів за виконане завдання – п'ять балів. Кількість балів може бути зменшена за недоліки:

- за порушення логіки викладу матеріалу – 0,5 балів;
- за неповну відповідь – 0,5 балів;
- за невчасне виконання роботи – 0,5 балів;
- за недостовірність поданої інформації – 0,5 балів;
- за недостатнє розкриття теми – 0,5 балів;
- за недбале оформлення – 0,5 балів;
- за відсутність посилань на літературні джерела – 0,5 балів.

Анотації – короткий виклад праці, першоджерела зі списку.

Важливо вказати де думка автора першоджерела, а де позиція автора анотації. Така робота не обов'язково має переказати весь текст, а лише характер, подати попереднє уявлення про публікацію. Вказується саме першоджерело, його проблематика, стиль написання, зазначаються основні категорії та висновки автора. Максимальна кількість балів за виконане завдання – 3 бали.

Написання есе – творча індивідуальна робота. Це невеликий за обсягом твір, може бути прозовий чи віршований, в якому автор висловлює свої думки, вміє їх обґрунтувати та робить висновок.

Конспектування словника відбувається поступово, до кожного семінарського заняття впродовж слухання курсу. Допускається ведення електронного глосарію. Періодично можуть бути словникові диктанти для перевірки рівня володіння філософською термінологією.

Результати самостійної роботи здобувача оцінюються викладачем на семінарських заняттях, під час проходження тестових завдань, написань дослідницьких завдань та іспиту.

Засоби оцінювання та демонстрування результатів навчання:

- для поточного контролю: заслуховування доповідей та повідомлень на семінарських заняттях, термінологічні диктанти, тести, аналіз різних видів повідомлень (наукової статті, доповіді, виступу у ЗМІ тощо), студентські презентації та виступи на наукових заходах, письмові роботи.

- для контролю самостійної роботи: тестування, анотації опрацьованих першоджерел, підготовка есе (проекту), підбір відео, аудіо та текстового матеріалу за визначеною темою.
- для підсумкового контролю: екзамен.

Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність засвоєння знань і набутих навичок на лекціях і семінарських заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача вищої освіти засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність і повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на семінарських заняттях, рівень знань за результатами опитування на семінарських заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

Схема нарахування балів за поточним контролем (засвоєння теми дисципліни):

3 бали – вичерпна відповідь на питання семінарського заняття. Студент виявив усебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїв основну й додаткову літературу з теми, рекомендовану планом. Доповідає активно й упевнено, не прив'язаний до конспекту. Відповідь вирізняється багатством і точністю використаних термінів. Матеріал викладається послідовно, незаангажовано й логічно. У розумінні та викладі навчального матеріалу студент виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на більшість питань викладача та товаришів. (При цьому викладач має право поставити до трьох коротких питань за темою семінарського заняття загалом, а не лише з питання, яке висвітлював студент).

2,5 бали – студент виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану планом. Дас коректні відповіді на питання викладача та одногрупників. Доволі часто звертається до конспекту.

2 бали – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач сильно прикутий до конспекту, припускається помилок. Матеріал не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх.

1,5 бали – студент відповідає, читаючи з ксерокопії, без допомоги якої у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою. Матеріал не розкриває проблему.

1 бал – студент читає з ксероксу чи конспекту, матеріал розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладача та студентів відповісти не може.

0 балів – відповіді немає або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

Крім усної відповіді передбачено загальні принципи розподілу балів за інші види роботи:

1-2 бали – усна відповідь на конкретне запитання (не репродуктивного характеру) на лекційному чи семінарському занятті в ході дискусії;

1-2 бали – змістовне доповнення (мінімально – 2 хвилини);

1-2 бали – формулювання змістовних запитань до доповідача;

1-3-5 бали – творче завдання на картці не тестового характеру (залежно від рівня складності – максимум 3-5 балів (визначається за конкретне завдання));

1-5 балів – виготовлення наочності з глибоким смисловим навантаженням до теми лекційного чи семінарського заняття (за погодженням із викладачем);

1-5 балів – за участь у філософських студентських дебатах;

1-10 балів – підготовка тез до наукової конференції (вимоги: повинні мати науковий характер, написаний на основі наукових статей, монографій, не тільки підручників; робота виконана самостійно і творчо; максимальна оцінка залежить від складності теми).

Перелічені види роботи можуть виконуватися не тільки на семінарському занятті. Максимальна кількість балів, яку необхідно отримати за одне семінарське заняття – 5 балів. Вона може не обмежуватися у разі виконання творчих завдань. Приклад, структура балів, отриманих студентом за одне семінарське заняття, може виглядати так:

✓ *відповідь – 3 б. + доповнення – 1 б. + постановка запитань – 1 б. = 5 балів.*

або

✓ *участь в обговоренні – 2 б. + тести 3 б. = 5 балів.*

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)										Кількість балів за (екзамен)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1 (30 балів)					Змістовий модуль 2 (30 балів)						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T 10	40	100
4	6	8	8	4	6	8	6	4	6		

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів.

Екзамен – підсумковий етап вивчення курсу. До нього варто готуватися впродовж семестру. Перед складанням екзамену проводяться **консультації** (очні чи дистанційні). Комбіновані консультації передбачають обговорення проблемних питань, уточнення механізмів складання екзамену і забезпечують позитивний емоційний ефект. Консультація проводиться у форматі «питання-відповідь» або як настановчі роз'яснення основних положень.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни проводиться за екзаменаційними білетами. Кожен з білетів містить 40 тестових завдань. Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована за тестові завдання - 40 балів.

Оцінка за курс складається із суми кількості балів за іспит (40 балів) та поточних семестрових семінарських і самостійних завдань (60 балів).

Оцінка за національною шкалою, бали, шкала ECTS	Теоретична підготовка
Відмінно /A / 90-100 балів відмінно	Студент має глибокі, міцні і систематичні знання всіх положень учення, може не тільки вільно сформулювати, але й самостійно довести принципи, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання, мислення відзначається креативністю та гнучкістю. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, значний рівень узагальненості знань.
Добре / B /80-89 балів дуже добре	Студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття, принципи та пов'язати їх з реальними явищами і процесами, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, але не завжди може самостійно довести їх. Має достатній рівень узагальненості знань, уміє аналізувати деякі особливості з предметної області. Визначає цінності суспільства і відкритий до нового знання.
Добре /C/ 70-79 балів добре	Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим. Здебільшого акцентує лише на власній позиції. Орієнтується у наукових працях проте допускає незначні неточності в їх інтерпретації. Здатен сформулювати проблему і одну робочу гіпотезу.

Задовільно / Д / 60-69 балів задовільно	Студент відтворює основні поняття і визначення курсу, але досить поверхово, може сформулювати з допомогою викладача основні положення вчення (поняття, принципи, концепції) без належної аргументації; допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може. Стереотипно мислить.
Задовільно /Е/ 50-59 балів достатньо	Студент відтворює прочитану інформацію, не виділяючи взаємозв'язок між основними поняттями. Факти у відповіді відсутні. Має труднощі у поясненні понять, поверхнево аналізує, зі сторонньою допомогою робить висновки, не здатен до критичного мислення. Знаннями володіє фрагментарно, допускає окремі видозміни у навчальній інформації.
Незадовільно /FX /35-49 балів незадовільно (з можливістю повторного складання)	Студент знайомий лише з деякими основними поняттями та визначеннями курсу, з допомогою викладача може сформулювати лише деякі основні положення учення. Відповідь не уривчаста, думки не завершені, студентом допускаються мовні помилки.
Незадовільно /F/ 1-34, незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	Студент зовсім не спирається на вивчений матеріал. На поставлені запитання відповідає однослівно («так», «ні»). Не здатен до самостійної роботи і не робить висновки.

Тематика лекційних занять

№	Тема лекційного заняття / кількість годин	План заняття
Змістовий модуль 1: Свідомість, знання, інформація як предмет філософського аналізу		
Тема 1.	Предмет філософії / 3 год.	1. Філософія як духовний спосіб освоєння світу. 2. Предмет і розділи філософії. 3. Історичні етапи розвитку філософії.
Тема 2.	Знання як філософська проблема / 2 год.	1. Поліваріантність підходів до проблеми <i>знання</i> . 2. Проблема істини в філософії та науковому пізнанні. Знання і віра. 3. Типи і види знання. Наукове знання.
Тема 3.	Філософія свідомості / 5 год.	1. Поняття і сутність свідомості. Функції свідомості. 2. Структура свідомості. Самосвідомість. 3. Свідомість і мова. 4. Мисленнєві експерименти 5. Проблема штучного інтелекту
Тема 4.	Довіра до інформації із зовнішніх джерел / 5 год.	1. Поняття інформації. Види та властивості інформації. 2. Постправда як феномен інформаційної доби. 3. Правильне мислення та логічні пастки
Тема 5.	Українська філософська думка	1. Особливості української філософської думки. 2. «Філософія серця» Г.Сковороди та кордоцентризм П.Юркевича. 3. Українська національна ідея 4. Сучасна філософія в Україні

Змістовий модуль 2: Свобода, мораль, закон та їх філософське осмислення		
Тема 6.	Свобода і відповідальність / 4 год.	1. Свобода як метафізична і практична проблема. Види свободи. 2. Філософські концепції свободи. 3. Види і межі відповідальності.
Тема 7.	Мораль, моральність, нормативність / 4 год.	1. Філософські засади обґрунтування моралі 2. Основні теорії та принципи моралі 3. Сучасні виміри та виклики моралі
Тема 8.	Законність і справедливість / 2 год.	1. Поняття обов'язку та закону. 2. Справедливість як етична і правова категорія. 3. Принцип рівних можливостей і гендерні проблеми
Тема 9.	Постмодернізм / 2 год.	1. Особливості філософії епохи постмодерну. 2. Постмодернізм як культурно-мистецький напрям 3. Основні категорії філософії постмодернізму
Тема 10.	Глобалізація. Футурологія. / 3 год.	1. Галактика Гутенберга – нові риси глобального мислення 2. Глобалізація: позитивні й негативні аспекти 3. Ідеологія глобалізму та антиглобалізму 4. Діяльність Римського клубу 5. Дослідження майбутнього

Семінарські заняття

Тема 1

Предмет філософії (2 год.)

1. Функції та завдання філософії.
2. Передумови виникнення філософії.
3. Етноментальні характеристики філософії.
4. Філософія, мистецтво та наука: точки дотику й відмінності.

Мета: Засвоєння філософських, наукових понять і зв'язків; розвиток можливостей отримувати міцні знання, вміння і навички шляхом самостійної роботи.

Знати ключові категорії: *світогляд, міфологія, релігія, культура, наука, парадигма, мистецтво, ментальність, ідеологія, онтологія, логіка, епістемологія, аксіологія, етика, естетика, філософська антропологія.*

Практичне завдання: заповніть таблицю

«Структура філософського знання»

Назва розділу	Зміст вчення	Представники
Онтологія	Вчення про фундаментальні принципи буття, становлення і розвитку	Парменід (6-5 ст. до н.е), Платон (5-4 ст. до н.е.), Аристотель (4 ст. до н.е.), Томас Аквінський (13 ст.), Р.Гоклініус (17 ст.), В.Вернадський (19-20 ст.), М.Гайдеггер (20 ст.)
Логіка		
Філософська антропологія		
Епістемологія		

	Учення про суть феномена релігійної віри і релігійної свідомості, про специфіку їх функціонування в суспільстві, значення релігії для людини	
		Ернст Капп (19 ст.), Фред Бон (19 ст.), Л.Мемфорд, Х.Ортега-і-Гассет, Ж.Еллюль (20 ст.)
	Учення про джерела, сутність і закони розвитку	

Проблемні питання до теми:

Що спільного є у завданнях вивчення філософії та економіки?

Поміркуйте, як торговельно-економічні відносини вплинули на зародження філософії у давній Греції?

Чому у Давньому Єгипті не сформувалась філософія?

Що є характерним для українського менталітету?

Посніть, як філософія може сприяти розвитку науки.

Проілюструйте взаємозв'язок понять *філософія-творчість-наука*.

Охарактеризуйте взаємовплив науки та релігії.

Як ви розумієте фразу «сучасне міфотворення»? Наведіть приклади.

Назвіть щонайменше 5 ознак філософського мислення.

Чим, на вашу думку, обмежуються кордони науки?

Тематика рефератів, доповідей

- ❖ Світогляд як спосіб духовно-практичного освоєння світу.
- ❖ Буття як філософська проблема.
- ❖ Взаємозв'язки та взаємовпливи філософії, релігії та науки.
- ❖ Міф та філософія у сучасному світі.
- ❖ Філософська та наукова картина світу.
- ❖ Символізм у міфології та релігії.
- ❖ Світоглядний вплив мистецтва на становлення особистості в Україні.
- ❖ Філософія в індивідуальному розвитку людини.
- ❖ Світоглядно-філософські ідеї української ментальності.
- ❖ Філософія та критичне мислення.
- ❖ Критерії розсудку та розуму.

Письмова робота, есе: (1-3 друкованих аркуші – 2 бали) за бажанням виконати одне на вибір:

- ✓ Філософія - це не що інше, як розкриття глибинних інтуїцій і думок, що закладені в мові.
- ✓ Існувати – означає бути зрозумілим.
- ✓ У людей, які вміють дякувати, найлегше виходить бути щасливими.
- ✓ Ми живемо у світі, де стає дедалі більше інформації та дедалі менше сенсу.
- ✓ Немає сенсу звинувачувати людей у тому, що вони є такими, якими вони є.
- ✓ Людське існування – то загадка, а самотутня людина – це та, що розмірковує над цією загадкою.
- ✓ Не існує жодних практичних принципів, стосовно яких усі люди дійшли б згоди.
- ✓ Думка приходить тоді, коли «вона» хоче, а не тоді, коли «я» хочу.
- ✓ Коли люди перетворюються на взаємозамінні машини на виробництві, дегуманізуються все суспільство.
- ✓ Валютою міжнародної політики завжди була груба сила – можливість впливати і домінувати фізично.
- ✓ Головними джерелами конфліктів у ХХІ столітті будуть культурні й релігійні, а не економічні.

Основна література

1. Паттон М, Кеннон К. Філософія. К: РІДНА МОВА, 2017. 176 с. (Серія «Наука в коміксах»).
2. Причепій Є. Філософія: підручник / Є. Причепій, А. Черній, Л. Чекаль. К.: Академвидав, 2005; 2009. 592 с.
3. Сілаєва Т.О. Філософія. Курс лекцій. Тернопіль, 2008.
4. Філософія: конспект лекцій та методичні рекомендації / укл. О.М. Задубрівська, Я.Р. Козьмук. Чернівці, 2008. с.4-8.
5. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Ужгород: «Говерла», 2021. 440 с.
6. Філософія: Світ людини. Курс лекцій: Навчальний посібник / В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов. К.: Либідь, 2003. С. 432.

Додаткова література

7. Батлер-Боудон Т. 50 видатних книг. Філософія. К.: Вид.група КМ-БУКС, 2019. 456 с.
8. Історія філософії: підручник за ред. В.Ярошовець, Г.Аляєв, В.Бедь, І.Бичко та інші. Ужгород, 2010. С. 5-13.
9. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків, 2016.
10. Міхалко М. Штурмуй! 21 спосіб мислити креативно. Харків. 2023. 400 с. Франкл, В.
11. Попович М.В. Що таке філософія? // Філософська думка. 2006. № 1. С.3-24.
12. Чорний І.П. Філософський аналіз міфології та релігійного символізму. Чернівці, 2007. С 3-58.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Міф, релігія та філософія – це:

- A. Історичні форми світогляду
- B. Розділи мистецтвознавства
- C. Філософські методи пізнання
- D. Культуротворчі символи

Філософське розуміння світу полягає в тому, що

- A. Філософія дає узагальнене розуміння сутності світу, що протистоїть людину і включає її
- B. Філософія у поясненні світу спирається на міфологію і вигадки
- C. Філософське вчення про сутність світу використовує біблійний матеріал як необхідний
- D. Філософське вчення про світ з'явилося внаслідок страху і невпевненості

Розділ філософії, що вивчає моральні цінності і принципи:

- A. Естетика
- B. Онтологія
- C. Гносеологія
- D. Етика

Розділ філософії, що вивчає послідовне і впорядковане мислення та його закони:

- A. Аксиологія
- B. Онтологія
- C. Антропологія
- D. Логіка

Період в історії людства, який можна вважати часом виникнення філософії:

- A. I ст. до н.е.
- B. 6 ст. н.е.
- C. 6 ст. до н.е.
- D. 4 ст. до н.е.

Що таке парадигма ?

- A. система цінностей, що виражає інтереси різних соціальних груп, класів, товариств
- B. сукупність загальнотеоретичних основ науки, які властиві певному періодові розвитку культури
- C. сукупність соціально-психологічних настанов, навичок та уявлень людей, що відносяться до певної культурної спільноти
- D. процес об'єднання політичних, культурних та соціально-економічних явищ

Термін «філософія» в перекладі з грецької дослівно означає:

- A. Шлях до істини
- B. Прагнення до знань
- C. Любов до мудрості
- D. Знання - сила

Хто зі стародавніх мислителів за легендою вперше назвав сам себе філософом?

- A. Конфуцій
- B. Піфагор
- C. Сократ
- D. Аристотель

Що об'єднує міф із філософією?

- A. віра у надприродне
- B. доказовість положень
- C. раціоналістична настанова на пізнання світу
- D. настанова на цілісне світосприйняття

Сукупність соціально-психологічних настанов, навичок та уявлень людей, що відносяться до певної культурної спільноти – це:

- A. ідеологія
- B. право
- C. мова
- D. ментальність

Філософське осмислення знання (2 год.)

1. Що є знання: основні категорії, підходи, проблеми
2. Природа суб'єкта й об'єкта пізнання у сучасній епістемології
3. Проблема знання у «міфі про печеру» Платона. Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/plato/plat07.htm>

Мета: Розвиток уміння узагальнювати і систематизувати знання; формування системи знань, умінь і навиків на основі міжпредметних зв'язків.

Знати ключові категорії: *сприйняття, переконання, віра, сенсуалізм, емпіризм, раціоналізм, ірраціоналізм, скептицизм, агностицизм, трансцендентальність, самопізнання, верифікація, сциєнтизм, істина, мудрість, Готорнський ефект.*

Практичне завдання:

- ✧ Прочитайте зазначений уривок із праці Платона «Держава». Чому Платон у праці про державу описує цей міф? Що є для нас печерою? Чи можна вважати, що ми уже всі вийшли із печери?
- ✧ Ознайомтесь із поняттям *піраміда навчання*. Який висновок можна зробити? Як пов'язані знання і навчання?
- ✧ Самостійно підібрати відео-матеріал по темі та презентувати його ключові моменти.

Вправа «Піраміда». Інтерактивна гра розрахована на командну участь студентів. Кожній команді роздається матеріал (уривки слів) у довільному порядку. На складання піраміди дається 5 хвилин. Якщо якась команда впорається раніше і правильно – її робота оцінюється максимальною кількістю балів – 3 бали. Усього має набиратись 15 слів на філософсько-економічну тематику.

Вправа «Я знаю, що я нічого не знаю» - за легендою цей вислів належить Сократу, давньогрецькому мудрецю. Для виконання вправи група ділиться на команди. Кожна з команд записує такі стани знання і незнання:

- ✓ Ми знаємо, що знаємо ...
- ✓ Ми знаємо, що не знаємо...
- ✓ Ми не знаємо, що знаємо ...
- ✓ Ми не знаємо, що не знаємо ...
- ✓ Ми знаємо, але не впевнені, що ...
- ✓ Ми не знаємо, але думаємо, що знаємо ...

Наведіть приклади кожного із цих станів. Максимальна кількість балів за гру – 3 бали, по 0,5 балів за вірну й оригінальну відповідь.

Проблемні питання до теми:

У чому ви вбачаєте проблему знання?

Дайте аналіз поняттю *незнання*.

Які проблемні моменти висвітлює сучасна епістемологія у порівнянні із класичною гносеологією?

Чи існують вроджені знання? Що таке інстинкти?

Чим *істина* відрізняється від *правди*? Обґрунтуйте відповідь.

Наведіть приклади до усіх концепцій істини.

Назвіть *ідолів*, яких описує Ф.Бекон у своєму вченні.

Підберіть до кожного приклади із нашого повсякденного життя.

Чому ми вважаємо, що наші переконання є знаннями?

Як мотивувати студентів задавати питання один одному?

Що таке квазінаукове знання? Охарактеризуйте його роль.

Що таке Готорнський ефект? Наведіть свій приклад.

Тематика рефератів, доповідей, есе

- ❖ Форми та види знання
- ❖ Коперніканський переворот у гносеології
- ❖ Вроджені ідеї чи Табула раса
- ❖ Істина – суб'єктивний досвід
- ❖ Світ, який ми сприймаємо, відповідає нашим знанням про нього

- ❖ Чи існують факти без спостерігача?
- ❖ Мудрість та її опозиція
- ❖ Способи вирішення парадоксу знання Е.Гетьє
- ❖ Віра і знання: проблеми розмежування
- ❖ Проблема істини й омани.
- ❖ Емпіризм та раціоналізм філософського знання, їх методологічне обґрунтування.

Основна література

1. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. К.- Львів. 2002. 544 с
2. Платон. Держава. К., 2000. С. 209-239. (Міф про печеру)
Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/plato/plat07.htm>
3. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
4. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/35525/2/O_Shepetiak_Philosophy_IFF.pdf

Додаткова література

5. Г'юм Д. Трактат про людську природу: Спроба запровадження експериментального методу міркування про об'єкт моралі. Київ: Всесвіт, 2003.
6. Декарт Р. Метафізичні розмисли. Київ: Юніверс, 2000.
7. Кант І. Критика чистого розуму. Київ: Юніверс, 2000.
8. Флек Л. Як постає та розвивається науковий факт. Вступ до вчення про мисленнєвий стиль і мисленнєвий колектив. Чернівці: Книги-XXI, 2019.
9. Ярошовець В.І. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму. К., 2006.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Назвіть ідолів, яких виділяє Ф.Бекон у своєму вченні:

- A. Міф, релігія і наука
- B. Площі, ринку, авторитету, слова
- C. Роду, печери, площі, театру
- D. Роду, площі, ринку і театру

Наука як об'єктивна система знання спирається на:

- A. Вірування, легенди, казки
- B. Розум і гіпотези
- C. Відчуття, інтуїцію
- D. Емоції, уподобання

Емпіричний рівень наукового пізнання – це:

- A. свідомість і самосвідомість
- B. теорія та абстрагування
- C. інтуїція і здоровий глузд
- D. досвід та спостереження

Наукове припущення, що висувається для пояснення будь-яких явищ чи процесів – це:

- A. гіпотеза
- B. факт
- C. проблема
- D. колізія

Прихильники якої концепції вважають істину результатом договору між членами наукового співтовариства?

- A. когерентна
- B. прагматистська
- C. екзистенційна
- D. конвенціоналістська

Філософська позиція, що заперечує можливість досягнення істини:

- A. сцієнтизм
- B. агностицизм
- C. гностицизм
- D. об'єктивізм

Конвенціоналізм – концепція, яка тлумачить істину як:

- A. угоду і домовленість
- B. правдивість і справедливість
- C. корисність
- D. практичність

Що не є формою раціонального пізнання?

- A. почуття
- B. судження
- C. умовивід
- D. поняття

Логічний висновок, що робиться на основі знань про окремі факти, частковий досвід – це:

- A. дедукція
- B. аналіз
- C. індукція
- D. абстрагування

Учення про те, що вирішальна роль у процесі пізнання належить органам чуття називається

- A. раціоналізм
- B. агностицизм
- C. скептицизм
- D. сенсуалізм

Проблема свідомості у філософії (4 год.)

1. Свідомість як наукова проблема
 - a) Біхевіоризм
 - b) Гештальт
 - c) Містеріанізм
 - d) Натуралізм
 - e) Психоаналіз
 - f) Феноменологія
2. Свідомість як релігійна проблема
3. Аргументи проти матеріалізму у сучасній філософії свідомості
4. Парадокси та критика кваліа
5. Види інтелекту. Штучний інтелект vs свідомість

Мета: Стимулювати активну свідому пізнавальну діяльність; розвиток абстрактного мислення та індивідуальних здібностей і забезпечення умов їх реалізації.

Знати ключові категорії: *самосвідомість, несвідоме, інтуїція, архетипи, емпатія, душа, дуалізм, монізм, гілозоїзм, мислення, інтенційність, інтелект, розширений розум.*

Практичне завдання:

заповніть таблицю

«Свідомість як філософська проблема»

Назва напрямку	Свідомість - це	Представники
Біхевіоризм		
Гештальт		
Містеріанізм		
Натуралізм		
Психоаналіз		
Феноменологія		
Християнство		
Іслам		
Буддизм		

✧ Прочитайте працю Зигмунда Фрейда «Основні категорії психоаналізу». Назвіть зазначені автором основні категорії. Охарактеризуйте структуру психіки в ученні Фрейда. Які потяги на думку автора керують людиною? У чому полягає невдоволення в культурі сучасною людиною?

✧ Ознайомтесь із зазначеним відео. Яке визначення дає автор для свідомості? https://www.ted.com/talks/david_chalmers_how_do_you_explain_consciousness. Що вас найбільше здивувало у його промові? Які дві божевільні ідеї озвучує автор? Що таке панпсихізм? Який мисленнєвий експеримент запропонував Девід Чалмерс? У чому ви вбачаєте його сильні сторони?

Вправа «Мрійник, критик, реаліст». Запропонована Волтом Діснеєм для розвитку уяви. [Див. 3, С. 369]. З метою ширшого оцінювання ситуації розглянемо факт із трьох ролей: мрійник, критик, реаліст. Мрійник висуває неймовірні припущення, критик - шукає недоліки, реаліст – обмірковує практичну сторону задуму. Приклад: «Я буду навчатися в університеті повних 6 років», «В останньому кварталі податки не зросли». За найпереконливішу аргументацію ролі – 2 бали.

Проблемні питання до теми:

Проаналізуйте основні проблеми у визначенні і дослідженні свідомості.

Як пов'язані мозок і свідомість?

Проілюструйте взаємозв'язок понять *свідомість* і *душа*.

Як ви вважаєте, чи є у тварин свідомість? Обґрунтуйте відповідь.

Чи впливає природна мова на процес мислення?

У чому сила інтровертів?

Чи можна вважати штучний інтелект свідомим?

Що означає бути людиною? А бути свідомою людиною?

Якими питаннями ви б доповнили Тест Тьюрінга?

Чи користуєтесь ви ChatGPT? Як ви вважаєте, чому в OpenAI заявили, що компанія наразі припинила тренування GPT-5?

Тематика рефератів, доповідей, есе

- ❖ Мисленнєві експерименти в аргументації різних напрямків філософії свідомості.
- ❖ Теорія сновидінь у психоаналітичному вченні.
- ❖ Мистецтвознавча модифікація психоаналізу.
- ❖ Учення про архетипи колективного несвідомого К.-Г.Юнга.
- ❖ Гуманістичний психоаналіз Е.Фромма. Проблема людської деструктивності та її морально-етична нейтралізація.
- ❖ Свідомість, мозок і комп'ютери.
- ❖ Види свідомості у психології.
- ❖ Мова: інструмент чи рушій мислення.
- ❖ Складна і прості проблеми свідомості.
- ❖ Самосвідомість та підсвідомість в історії філософії.
- ❖ Штучний інтелект і когнітивні здібності.

Основна література і джерела

1. Батлер-Боудон Т. Психологія. 50 видатних книг. Ваш путівник найважливішими роботами про мозок, особистість і людську природу. К: Форс Україна, 2020. 512 с.
2. Левчук Л. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика. К.: Либідь, 2002.
3. Міхалко М. Штурмуй! 21 спосіб мислити креативно. Харків: КСД, 2023. 400с.
4. Паттон М, Кеннон К. Філософія. К: РІДНА МОВА, 2017. 176 с.
5. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. К.: "Каравела"; Львів: "Новий світ-2000", 2002. 544 с.
6. Фройд З. Основні категорії психоаналізу //Всесвіт, 1991. №5, С.164-170.
7. Чалмерс Д. Як ви поясните свідомість? Режим доступу: https://www.ted.com/talks/david_chalmers_how_do_you_explain_consciousness

Додаткова література

8. Лактіонова А. Сучасна філософія свідомості: методологічні «запити» // Філософська думка. 2016. №2, С.39-47.
9. Поняття про психіку, свідомість, діяльність. Принципи та методи психології. Режим доступу:
<https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=231048#ch150289>
10. Свааб Дік. Ми – це наш мозок. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.
11. Сепетий Д. Чому існує «важка проблема свідомості»? // Філософська думка, 2016. №2, С.30-38.
12. Стани свідомості. Режим доступу:
[https://ukrayinska.libretexts.org/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%3A_%D0%92%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF_%D0%B4%D0%BE_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97_\(Cummins_%D1%96_Sanders\)/07%3A_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B8_%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96/7.02%3A_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B8_%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96](https://ukrayinska.libretexts.org/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%3A_%D0%92%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF_%D0%B4%D0%BE_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97_(Cummins_%D1%96_Sanders)/07%3A_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B8_%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96/7.02%3A_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B8_%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96)
13. Шандор Ф. Поняття свідомості в сучасному філософському дискурсі // Вища освіта України, 2011. №2, С.73-79.
14. Юнг К.Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів: Астролябія, 2013. – 588 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Філософська позиція, що визначає в основі світу одне першоначалю називається

- A. Дуалізм
- B. Плюралізм
- C. Реалізм
- D. Монізм

Прихильники якої філософської позиції вважають, що першооснова світу духовна, ідеальна

- A. Деїзм
- B. Матеріалізм
- C. Ідеалізм
- D. Детермінізм

Співвідношення «підсвідоме-свідоме-надсвідоме» як специфічна наукова проблема вперше досліджувалась у працях

- A. І.Канта
- B. К.Маркса
- C. З.Фрейда
- D. К.Юнга

Учення, що розглядає матерію і свідомість як самостійні і рівноцінні начала:

- A. дуалізм
- B. креаціонізм
- C. ідеалізм
- D. матеріалізм

Філософська концепція, що визнає одухотвореність всієї матерії і знімає відмінності між органічною та неорганічною природою:

- A. ідеалізм
- B. релятивізм
- C. гілозоїзм
- D. об'єктивізм

Назвіть мисленнєвий експеримент, що був запропонований Дж.Серлем

- A. тест Тьюрінга
- B. китайська кімната
- C. науковець Мері
- D. філософський зомбі

Вперше психофізичну проблему свідомості окреслив

- A. Л.Вітгенштайн
- B. Д.Чалмерс
- C. Т.Негель
- D. Р.Декарт

Метафора, що позначає систему створених людиною засобів, які відтворюють певні функції людського мислення:

- A. постправда
- B. ризома
- C. штучний інтелект
- D. інфосфера

Учення у філософії свідомості про поведінку людей і тварин, що спирається на концепт: ситуація–стимул-реакція – це:

- A. епістемологія
- B. містеріанізм
- C. феноменологія
- D. біхевіоризм

Учення про те, що свідомість людини є засобом для пізнання законів природи та їхньому наслідувані називається:

- A. психоаналіз
- B. гештальт
- C. натуралізм
- D. феноменологія

Філософське осмислення інформації (4 год.)

1. Інфосфера: види, підходи, функції.
2. Типи і методи пропаганди. Способи маніпуляції в ЗМІ.
3. Форми, види і методи ведення інформаційних війн
4. Основні закони логіки. Логічні пастки мислення.
5. Методи доведення та аргументації

Мета: Розвивати вміння самостійно приймати рішення, аналізувати, критично осмислювати інформацію, вирішувати конфліктні ситуації; вчити постійному творчому пошуку нових методів пізнання.

Знати ключові категорії: *інформація, постправда, фейк, праймінг, джінса, фреймінг, маніпуляція, стереотипи, інфосфера, плагіат, критичне мислення, паралогізми, софізми, антиномії, лезо Оккама.*

Практичне завдання:

- ✧ знайти 5 заголовків у ЗМІ, які мають маніпулятивний характер, прокоментувати їх.
- ✧ до кожного із законів логіки підібрати приклад, який його підтверджує.
- ✧ Прочитайте працю Г.Гегеля «Хто мислить абстрактно». Які приклади наводить автор для того, щоб проілюструвати широту абстрактного мислення? Назвіть позитивні й негативні аспекти такого виду мислення.
- ✧ Ознайомтесь із ярмаркою упереджень і евристик на сторінках 50-52, які підібрав Ж.-Ф.Марміон. [Див. 10]. Пригадайте із власного досвіду схожі ситуації. Які ще статті із запропонованої збірки вам сподобались?

Вправа «Антиномії чистого розуму» - це судження, які запропонував І.Кант, німецький мислитель, для того, що продемонструвати парадокс істини. Завдання даються 8 учасникам: четверо обґрунтовують тези і четверо –

відповідно антитези. Інші слухачі мають визначають, чиї аргументи були більш переконливі. Максимальна кількість балів за обґрунтування – 2 бали.

Вправа «Фотографія». Кожній групі студентів пропонується шматок (пазл) із однієї великої Фотографії. В групах відбувається обговорення, визначається лозунг фото, висувається припущення загальної картини, записуються основні ідеї. Далі демонструється Фотографія і аналізуються припущення і реальність.

Проблемні питання до теми:

Які обмеження в роботі з інформацією існують під час війни?
Поясніть значення критичного мислення для вашої майбутньої професії.
Визначте точки дотику секторів економіки і психології.
Поясніть вираз: легше розщепити атом, ніж упередження.
Що сприяє розщепленню стереотипів?
Яким вимогам мають відповідати журналістські розслідування?
Як ви розумієте сутність методологічного принципу *леза Оккама*. Запропонуйте свій приклад.
Що таке гібридна війна? Чим небезпечні інформаційні війни?
Які кліше найчастіше зустрічаються в інфопросторі?

Тематика рефератів, доповідей, есе

- ❖ Засоби масової інформації: ідеї та образи.
- ❖ Когнітивна скупість або принцип економії мислення.
- ❖ Мислення швидке й повільне.
- ❖ Гіперреальне медійне суспільство.
- ❖ Брехня і неправда в сучасному інформаційному суспільстві.
- ❖ Медіа – це масаж.
- ❖ Ілюзія експертної оцінки.
- ❖ Девіз як необхідна складова управлінської діяльності.

Основна література і джерела

- 1) Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Політика.. К.: Вид. група КМ-БУКС, 2022. 544 с.
- 2) Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Філософія. К.: Вид. група КМ-БУКС, 2019. 456 с.
- 3) Гегель Г.В.-Ф. Хто мислить абстрактно? // Режим доступу: <http://blog.i.ua/user/2992672/1306877>.
- 4) Горбачов С. Медіаосвіта. Як на нас впливають медіа. Презентація з курсу «Критичне мислення». Лекція 25, розміщеного на платформі PROMETEUS.
- 5) Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії. Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/lajon.html>
- 6) Мерзлякова О. Л. Як не потрапити на гачок маніпулятора: програма занять для молоді [метод. посіб.]. К.: Шк. світ, 2010.
- 7) Сінельнікова Т.Ф. Поняття інформатики, ХНУРЕ, 2008. URL: https://dl.nure.ua/pluginfile.php/468/mod_resource/content/3/content/content2.html)
- 8) Тофтул М. Логіка. Київ: Академія, 2008.
- 9) Фейк, маніпуляція і пропаганда: як розрізнити? Режим доступу: <https://hromadske.radio/podcasts/myslennia-bazova-funktsiia/feyk-manipuliatsiia-i-propahanda-ia-k-rozriznyty>
- 10) Чому люди тупі? Психологія дурості: збірник статей за редакцією Ж.-Ф. Марміона. Харків, 2023. 240 с.
- 11) Шепетяк О. Логіка. Київ: Фенікс, 2015.

Додаткова література

- 12) Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття: монографія. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.
- 13) Робсон Д. Пастка зарозумілості. Чому розумні люди вчиняють тупо. Харків, 2021. 320 с.
- 14) Степанова Н. Розвиток вміння обирати інформацію. – Презентація з курсу «Критичне мислення», Лекція 24, розміщеного на платформі PROMETEUS.
- 15) Стопп В. Наука сторітелінгу. Чому історії впливають на нас і як ними впливати на інших. К.: Наш форма, 2022. 224 с.
- 16) Чернишов Д. Як люди думають. Дніпро: Моноліт, 2019. 272.
- 17) Як відрізнити справжні новини від брехні, маніпуляцій і напівправди. Режим доступу: <https://texty.org.ua/articles/85998/Jak-vidriznaty-spravzhni-novyny-vid-brehni-manipulacij-85998/>

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Якого прикладу Г.Гегель не наводить у своїй праці «Хто мислить абстрактно» ?

- А. пруський офіцер і солдат
- В. слуга і господар
- С. троянда і соловей
- Д. убивця перед стратою

До найважливіших властивостей інформації НЕ відносяться:

- А. повнота
- В. доступність
- С. точність
- Д. швидкість

Автор логічного закону достатньої підстави:

- А. Ф.Ліотар
- В. І.Кант
- С. Г.Лейбніц
- Д. Аристотель

Із двох заперечувальних суджень, що суперечать один одному, одне – істинне, інше – хибне, третього не дано – це закон називається:

- А. закон суперечності
- В. закон тотожності
- С. закон виключного третього
- Д. закон збереження енергії

Для будь-яких тверджень повинна бути достатня аргументація – це формулювання закону:

- А. суперечності
- В. достатньої підстави
- С. тотожності
- Д. виключного третього

Різновид соціального впливу, який використовується для впровадження особистих цілей, намірів, бажань:

- A. маніпуляція
- B. глобалізація
- C. інтеграція
- D. децентралізація

Обман, завуальований під псевдо логічне міркування з хибним висновком:

- A. антиномія
- B. софізм
- C. паралогізм
- D. агностицизм

Як Р.Шепард у 1971р. назвав електронний і типографічний смог, складений із кліше журналістики, індустрії розваг, реклами та політики?

- A. ноосфера
- B. сугестологія
- C. інфосфера
- D. інтернет

Поняття, яке позначає у сучасному інформаційному світі зменшення ваги об'єктивних фактів на користь емоцій:

- A. інтенційність
- B. дискурс
- C. легітимність
- D. постправа

Які упередження описують Д.Канеман та А.Тверські

- A. евристика доступності й ефект прив'язки
- B. ефект гало і перенесення переконань
- C. евристика репрезентативності й ефект колеса
- D. ефект життєвої лотереї та серпанок невідання

Українська філософська думка (3 год.)

1. Особливості української філософської думки.
2. «Філософія серця» Г.Сковороди та кордоцентризм П.Юркевича.
3. Українська національна ідея (К.Ганкевич, І.Франко, В.Винниченко, В.Вернадський, Д.Чижевський, Д.Донцов, В.Липинський)
4. Сучасна філософія в Україні

Мета: формувати національну свідомість, любов до батьківщини, повагу до культури, історії й філософії рідного народу.

Практичне завдання:

- ✧ Виписати самостійно 10 нових термінів та їх тлумачення. Скласти із них *інформаційне гроно*.
- ✧ Прочитайте уривок із праці Г. Сковороди «Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті». Хто із подорожніх висловлює думки автора? Запишіть думку про те, що є щастя. Поміркуйте, що б ви додали до цього. Які теми актуальні на сьогодні? Порівняйте <https://suspilne.media/page/486-knyhoskhovyshche-skovoroda/>
- ✧ Ознайомтесь із міркуваннями В.Кебуладзе: <https://kurs.if.ua/article/nasha-filosofiya-vijny-i-myr-rozmova-z-vahtangom-kebuladze/>. Запропонуйте свої питання до сучасного філософа. У чому ваші погляди сходяться?

Вправа «Колобок». За мотивами української народної казки на сучасній манері. Розповісти давню історію від імені сучасних дійових осіб. *Колобок* – юнацьке відео для тік-току. *Дід і Баба* – радіопередача «Смакуємо і пліткуємо». *Вовк, Ведмідь і Засць* - інтерв'ю для журнальної рубрики «Шукаю тебе». Лисиця – участь у телешоу «Жіночий квартал». За оригінальну і креативну роботу – 2 бали.

Проблемні питання до теми:

Чому філософія, як систематичне знання, розвинулась в Україні на межі 16-17 ст.?

Уважно розгляньте банкноту номіналом 500 гривень. Які ви бачите символи та знаки на ній? Що вони означають?

Кого з українських мислителів ви б внесли до пункту 3 нашого семінарського заняття? Чому?

Які духовні якості потрібно розвивати для реалізації патріотичного виховання нації?

У чому полягає роль національної ідеї сьогодні?

Поясніть зв'язок між патріотизмом та обізнаністю.

Що ви будете робити у перший день перемоги?

Тематика рефератів і доповідей

- ❖ Основні чинники формування української філософії.
- ❖ Києворуська філософська думка
- ❖ Кирило-Мефодіївське товариство та його ідейна діяльність
- ❖ Поетична філософія в Україні
- ❖ Історична пам'ять і національна ідентичність
- ❖ Національна ідея сьогодні
- ❖ Війна ідентичностей і наративів під час війни.

Основна література і джерела

1. Бичко І.В. Ментальна співзвучність української та європейської філософської традицій: “Кордоцентричні мотиви” // Київські обрії: історико-філософські нариси. К., 1997.
2. Борисенко К. Філософія свободи Григорія Сковороди. Режим доступу: <https://suspilne.media/page/486-knyhoskhovyshche-skovoroda/>
3. Гнатів О., Кебуладзе В. Наша філософія війни і миру. <https://kurs.if.ua/article/nasha-filosofiya-vijny-i-myru-rozmova-z-vahtangom-kebuladze/>
4. Додонов Р. Історична пам'ять як інструмент гібридної агресії. Херсон: ХДАУ, 2017.

5. Кислюк К. Українська ідентичність: історико-культурні ретроспективи та сучасні перспективи // Філософська думка. 2018. №3. С. 48-65.
6. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. К., 1993.
7. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. К.: "Каравела"; Львів: "Новий світ-2000", 2002. 544 с.
8. **Сковорода Г. Розмова п'яти подорожних про істинне щастя в житті. Афоризми.** Режим доступу: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/s/skovoroda-grigorij/501-grigorij-skovoroda-rozmova-p-yati-podorozhnikh-pro-istinne-shchastya-u-zhitti>

Додаткова література

9. Багалій Д. Український мандрівний філософ Григорій Сковорода. К., 1992.
10. Бичко А.К., Бичко І.В. Феномен української інтелігенції. Спроба екзистенційного аналізу. К., 1995.
11. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. К., 1992.
12. Попович М. Нариси з історії української культури. К., 1998.
13. Табачковський В.Г. Людина – Екзистенція – Історія. К., 1996.
14. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
15. Хамітов Н. Українська ментальність: постімперське та постіндустріальне буття // Розбудова держави. 1995. № 10.
16. Чижевський Д. Історія української літератури. Тернопіль, 1994.
17. Шевчук Ю. Мовна шизофренія. Брустури: Дискурсеус, 2015.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Кордоцентризм – це:

- A. переважання почуттів над розумом
- B. віротерпимість
- C. встановлення кордонів
- D. ідолопоклонство

Основне учення у філософії Сковороди:

- A. вчення про першоматерію
- B. учення про три світи
- C. учення про державу
- D. логіко-семантичні учення

Автор учення про «сродну працю»

- A. П.Куліш
- B. Ф.Прокопович
- C. Г.Сковорода
- D. Леся Українка

П.Юркевич – автор філософської концепції

- A. філософія науки
- B. філософія мови
- C. філософія свідомості
- D. філософія серця

«Межовий характер» української філософії розкривається через:

- A. органічно включити досягнення інших культур і філософських напрямів
- B. довірливість і толерантність
- C. емоційно-чутливий характер
- D. усі перелічені варіанти.

Риса, що не відноситься до особливостей класичної української філософської думки:

- A. логіко-гносеологічна проблематика
- B. антропологічна спрямованість
- C. естетизм
- D. драматизм

Автор учення про «нерівну рівність»:

- A. Ф.Прокопович
- B. Г.Сковорода
- C. Леся Українка
- D. Т.Шевченко

Домінування жіночого початку у світосприйманні українців називається:

- A. антеїзм
- B. поліфонізм
- C. дуалізм
- D. позитивізм

Конкордизм – це:

- A. відчуженість природи і людини
- B. трагічність і дисгармонія менталітету
- C. згода між людьми і чесність з собою
- D. утвердження незалежності

Автор учення про закономірності виникнення сфери розуму:

- A. М.Бердяєв
- B. М.Коцюбинський
- C. М.Гоголь
- D. В.Вернадський.

Свобода і відповідальність (4 год.)

1. Проблеми свободи і свободи волі (історико-філософська ретроспектива).
2. Детермінізм, індетермінізм, компатибілізм і лібертаріанізм як визначальні засади вирішення проблеми свободи волі.
3. Форми і види відповідальності.
4. Проблема свободи і відповідальності в екзистенціалізмі
5. Свобода волі крізь призму релігійності.

Мета: виховання самостійності, чесності, відповідальності; формування необхідних методологічних принципів та навичок аналізу предметів і явищ реального світу, і насамперед, соціально-економічних.

Знати ключові категорії: *свобода, воля і неволя, детермінізм, волюнтаризм, фаталізм, інкомпатибілізм, екзистенція, право, наказ, цінність, відповідальність, гуманізм, парадокс Ікара, трагедія спільного.*

Практичне завдання:

- ✧ Прочитайте уривок із праці Ж.-П.Сартра «Екзистенціалізм – це гуманізм». Як ви розумієте назву твору? Що означає фраза автора про те, що *існування передуює сутності*? Чому людина ніколи не є завершеною, вона – *проект*?
- ✧ Ознайомтесь із міркуваннями Баррі Шварца: https://www.ted.com/talks/barry_schwartz_the_paradox_of_choice. У чому сутність офіційної доктрини про свободу? Випишіть 10 тез, які розкривають парадокс вибору.
- ✧ Порівняйте виступ Б.Шварца про парадокс вибору із парадоксом Ікара Дені Міллера. У чому вони доповнюють один одного? Чи бачите ви суперечності у цих парадоксах?

Проблемні питання до теми:

Від яких чинників залежить усвідомлення людиною свободи? Розкрийте принцип детермінізму й інкомпатибілізму в економічній сфері. Наведіть власні приклади.

У чому схожість та відмінність таких понять як *воля* і *свобода*?

Чому Сковорода називає свій вірш «De Libertate»? Який посил його заголовку?

Назвіть умови для реалізації свободи слова в Україні.

Що для вас економічна свобода? *Від чого чи для чого?*

Чи існують моральні межі відповідальності?

У чому полягає сутність *трагедії спільного*?

Тематика рефератів, доповідей, есе

- ❖ Проблема вибору: екзистенційний та психологічний аспекти
- ❖ Закон, справедливість й обов'язок
- ❖ Нейронауки про свободу волі.
- ❖ Виконання наказу як реалізація відповідальності
- ❖ Девід Г'юм – філософ та економіст
- ❖ Свобода як творчість
- ❖ Втеча від свободи у філософії Е.Фромма
- ❖ Свобода і приреченість

Основна література і джерела

1. Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Філософія. К.: КМ-БУКС, 2019. 456 с.
2. Берлін І. Чотири есе про свободу . К. 1994.
3. Паттон М, Кеннон К. Філософія. К: РІДНА МОВА, 2017. 176 с.
4. Сартр Ж.П. Екзистенціалізм – це гуманізм // Філософія: хрестоматія Від витоків до сьогодення) К.: Знання, 2012. С. 206-216. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/622-flosofya-guberskiy-ly.html>
5. Шварц Б. Парадокс вибору. Режим доступу: [https://www.ted.com/talks/barry_schwartz_the_paradox_of choice](https://www.ted.com/talks/barry_schwartz_the_paradox_of_choice)

Додаткова література

6. Малахов В.А. Етика: Курс лекцій. К.: Либідь, 2001.
7. Малкович П. Феномен закиненості у філософії екзистенціалізму // Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. 2009. Випуск 12. С.116–123.
8. Райда К.Ю. Екзистенціальна філософія. Традиція і перспективи. К.: ПАРАПАН, 2009. 328 с.
9. Сартр Ж.П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. К.: Основи, 2001.
10. Свендсен Л. Філософія свободи. Львів:, К.: Ніка-Центр, 2016. 336с.
11. Філософія: конспект лекцій та методичні рекомендації / укл. О.М. Задубрівська, Я.Р. Козьмук. Чернівці, 2008.
12. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт.кол.; за ред. О.В. Рябініної, Л. І. Юрченко. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021.
13. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Філософська категорія, яка визначає сутність людини, її здатність мислити і діяти відповідно до своїх інтересів:

- A. свобода
- B. мобільність
- C. віра
- D. щастя

Автор афоризму: «Свобода, Санчо, є однією з найдорогоцінніших щедрот, які небо дарує людям»:

- A. Мігель де Сервантес
- B. Данте Аліг'єрі
- C. Вільям Шекспір
- D. Франческо Петрарка

Філософська концепція, що заперечує існування будь-якої свободи:

- A. екзистенціалізм
- B. волюнтаризм
- C. фаталізм
- D. плюралізм

Філософська концепція, яка наполягає на необмежених можливостях людських дій, проповідує бажання і волю:

- A. екзистенціалізм
- B. волюнтаризм
- C. фаталізм
- D. плюралізм

Філософське учення про загальну зумовленість явищ і подій, причинно-наслідковий зв'язок:

- A. екзистенціалізм
- B. волюнтаризм
- C. фаталізм
- D. детермінізм

Покладання на кого-небудь зобов'язання звітувати і прийняти провину – це:

- A. право
- B. відповідальність
- C. справедливість
- D. незалежність

Мислитель, який вважав, що універсальною характеристикою людського буття є свобода:

- A. Т.Манн
- B. Ж-П.Сартр
- C. Ф.Кафка
- D. А.Камю

Автор тези: «Керована економіка неможлива без придушення свободи»:

- A. Карл Густав Юнг
- B. Еріх Фромм
- C. Альбер Камю
- D. Фрідріх фон Гаєк

Учення, згідно з яким свобода волі та детермінізм логічно не сумісні:

- A. Символізм
- B. Інкомпатибілізм
- C. Креаціонізм
- D. Нігілізм

У чому проявляється свобода творчості?

- A. Це право втілювати свої думки і мрії, вільно обирати діяльність
- B. Це усвідомлення відповідальності перед суспільством і самим собою
- C. Це незалежність від зовнішнього тиску
- D. Це здібності, таланти, задатки

Мораль (4 год.)

1. Історичні витоки учення про мораль
2. Нормативна етика:
 - Гедонізм
 - Утилітаризм
 - Кантіанство (категоричний імператив)
 - Ніцшеанство
 - Прагматизм
 - Універсалізм
 - Евдемонізм
 - Альтруїзм
3. Прикладна етика: теорія та завдання
 - Біоетика
 - Економічна етика
 - Етика ділових відносин
4. Гуманістична етика
5. Мораль і право

Мета: формування норм і правил поведінки; розвиток креативних здібностей, високих моральних якостей характеру людини.

Знати ключові категорії: *етика, моральність, нормативність, егоїзм, цинізм, евтаназія, консеквенціалізм, меркантильність, толерантність, добро і зло, честь, гідність, щастя, сенс життя.*

Практичне завдання:

- ✧ Прочитайте уривок із праці Ф.Ніцше «По той бік добра і зла». Які поняття рівні «добру»? які тотожні «Злу»? Які види моралі розрізняє Ф.Ніцше? Чому філософію Айн Ренд порівнюють із ученням Ніцше?
- ✧ Прочитайте працю А.Камю «Міф про Сізіфа». Яка існує одна по-справжньому поважна філософська думка? Що таке абсурд? Чому люди зважуються на суїцид? Як ви розумієте три ролі людини абсурду: Дон Жуан, Актор і Завойовник? Чому абсурд долається в творчості?

- ✧ Ознайомтесь із міркуваннями Сема Харріса https://www.ted.com/talks/sam_harris_science_can_answer_moral_questions?language=uk. Що таке *ландшафт моралі*? Що перешкоджає розумінню загальнолюдських цінностей? Яку відповідь дає автор на питання «Чи може наука дати відповіді на питання моралі»?

Вправи з мисленнєвими експериментами:

<https://cikavosti.com/10-uyavnihi-eksperimentiv-suchasnoyi-filosofiyi/> (Вагонетка, Скрипаль і Головоломка з токсином)

Проблемні питання до теми:

Проаналізуйте підходи різних течій до поняття *добро*. Чи є у них щось спільне?

За що І.Кант критикує Золоте правило моралі?

Чи може одна і та ж людина одночасно дотримуватись різних нормативних етичних приписів?

Пригадайте ситуацію, в якій ви змінили свою думку, усвідомивши хибність і неетичність припущень.

Як ви гадаєте, у чому полягає сенс життя людини?

Проаналізуйте такі засади обґрунтування моралі: релігія, традиції, раціональність.

Тематика рефератів, доповідей, есе

- ❖ Золоте правило моральності.
- ❖ Вплив учення Ніцше на українську філософську думку.
- ❖ Ставлення до смерті: порятунком і закінчення чи покарання і початок.
- ❖ Категоричний імператив І.Канта.
- ❖ Добро і зло в етичних ученнях.
- ❖ Ідеологія та світогляд у сучасному світі.
- ❖ Краса як критерії істинності в науці
- ❖ Основні функції мистецтва
- ❖ Зацікавлена незацікавленість сприйняття
- ❖ Моральні дилеми у бізнесі.
- ❖ Система цінностей та компроміси.

Основна література і джерела

1. 10 уявних експериментів сучасної філософії. Режим доступу: <https://cikavosti.com/10-uyavnih-eksperimentiv-suchasnoyi-filosofiyi/>
2. Арістотель. Нікомахова етика. Переклад з давньогрецької В.Ставнюк. Київ. квілон-Плюс. 2002.
3. Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Філософія. К.: Вид.група КМ-БУКС, 2019. 456 с.
4. Етика. Естетика. Навч. посіб. К.: “Центр учбової літератури”, 2014. 432 с.
5. Камю А. Міф про Сізіфа. Бунтівна людина // Вибрані твори у трьох томах. Том 3. Есе. Харків, Фоліо, 1997. 623 с.
6. Малахов В.А. Етика: Курс лекцій. К.: Либідь, 2001.
7. Мовчан В.С. Етика: навчальний посібник. К.: Знання, 2007. 483с.
8. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. Львів: Літопис, 2012. с. 320. (Трактат перший. "ДОБРО І ЗЛО". "ХОРОШЕ І ДУРНЕ").
9. Тофтул М.Г. Етика: навчальний посібник. К., 2006.
10. Харріс С. Чи може наука дати відповіді на питання моралі. Режим доступу: https://www.ted.com/talks/sam_harris_science_can_answer_moral_questions?language=uk.
11. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.

Додаткова література

12. Айн Ренд. Атлант розправив плечі (3 частини). Київ: Наш Формат, 2015.
13. Айн Ренд. *Джерело*. Київ: Наш Формат, 2016. 753 с.
14. Апель, Карл-Отто. Дискурсивна етика: політика і право. Київ: Український філософський фонд, 1999.
15. Жмир В. Слідами Ф.Ніцше по Україні //Філософська думка. 2004. № 6.
16. Кант І. Критика практичного розуму. К.:Юніверс, 2004.

17. Ніцше Ф. Людське надто людське. Книга для вільних умів. Львів: Астролябія, 2012.
18. Ніцше Ф. Так казав Заратустра; Жадання влади. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. 437 с.
19. Паттон М, Кеннон К. Філософія. К: РІДНА МОВА, 2017. – 176 с.
20. Фромм Е. Мати чи бути? Київ: Український письменник, 2010.
21. Фромм Е. Мистецтво любові. Харків: КСД, 2017.
22. Хамітов Н. Історія філософії. Проблема людини та її меж. Навчальний посібник. К., 2000.

Додатки

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Система поглядів, уявлень, норм та оцінок, що регулює поведінку людини:

- А. мистецтво
- В. мораль
- С. міф
- Д. ідеологія

Автор концепції об'єктивізму:

- А. Айн Ренд
- В. Карл Поппер
- С. Амартіа Сен
- Д. Фрідріх Ніцше

Головним принципом об'єктивізму є:

- А. принцип альтруїзму
- В. принцип задоволення
- С. принцип толерантності
- Д. принцип егоїзму

Учення, яке заперечує об'єктивну абсолютну систему моральних норм:

- А. гедонізм
- В. об'єктивізм
- С. релятивізм
- Д. детермінізм

Учення, згідно з яким моральні судження не мають логічного значення:

- A. евдемонізм
- B. ідеалізм
- C. раціоналізм
- D. емотивізм

Автор учення про категоричний імператив:

- A. Георг Гегель
- B. Імануїл Кант
- C. Чарльз Пірс
- D. Сократ

Основним питанням філософії А. Камю є проблема:

- A. добра і зла
- B. віри і знання
- C. істини і брехні
- D. життя і смерті

До концепцій виникнення моралі не відноситься:

- A. космічна
- B. релігійна
- C. натуралістична
- D. соціально-історична

Напрямок в етиці, згідно з яким основою моралі сенсом життя є щастя:

- A. евдемонізм
- B. релятивізм
- C. детермінізм
- D. фаталізм

Філософська течія, що бере до уваги практичну ефективність норм, ідей, цінностей, а не їх об'єктивну основу

- A. альтруїзм
- B. фаталізм
- C. ідеалізм
- D. прагматизм

Закон і справедливість (2 год.)

1. Закон та обов'язок.
2. Поняття справедливості: моральний і правовий захист.
3. Держава і політика, влада і самоврядування.
4. Гендерні стереотипи

Мета: Формування правових і політичних умінь та навиків; формування активної життєвої позиції, розвиток умінь висловлювати власну думку та відстояти її; усвідомлення цінностей демократичного суспільства.

Знати ключові категорії: *закон, справедливість, легітимність, норма, право, імператив, принцип рівних можливостей, гендер.*

Практичне завдання:

- ✧ прочитайте і визначте основну ідею праці Платона «Крітон». Яка основна думка автора? Що із зазначеного у праці є неактуальним для нас через 2 тис років? Проаналізуйте і визначте основну ідею твору.
- ✧ Перегляньте на відео епізод 14 «Угода є угода» М.Сендела <https://osvita.ua/news/lifelonglearn/77669/>. Які ідеї, озвучені автором, стали для вас неочікуваними? Яких мислителів розглядає автор у цьому епізоді? Що таке справжня угода?

Вправа «Мозковий штурм». Метою (1) технології є генерація якомога більшої кількості ідей. Студенти діляться на 2-3 групи і в кожній обговорюється одна тема. Приклад: *Справедливий мир чи Долаємо гендерні упередження або Я - українець.*

Мета (2) спочатку не оголошується, тільки після завершення штурму: у кожній групі студенти самі визначають на основі попередньої роботи як поділити 5 балів між собою – порівну чи по справедливості.

Проблемні питання до теми:

Проаналізуйте спільні і відмінні характеристики *рівності* і *справедливості*.

Проілюструйте на прикладі ситуацію, де б *рівність* не означала *справедливість*.

Як ви можете пояснити фразу «там де немає власності, не може бути несправедливості»?

Що ви знаєте про принцип «рівний рівному»?

Як ви гадаєте чи існує відчуття справедливості серед тварин?

Які обов'язки є у вас? Чи потрібна обопільна згода для зобов'язань?

Чи є місце *наказам* та *примусу* в демократичній країні?

Чи вважаєте ви, що могли б активніше долучатися до студентського самоврядування?

Як *справедливість* пов'язана із *освітою*?

Тематика рефератів, доповідей, есе

- ❖ Справедливість і сучасні виклики.
- ❖ Правова свідомість та правова культура.
- ❖ «Право – мистецтво доброго і справедливого».
- ❖ Політика як мистецтво управління державою.
- ❖ Реклама як проповідник гендерних ролей.
- ❖ Стать чи гендер?
- ❖ Вдячність і вигода. Чесність і чесноти.
- ❖ Принцип справедливості в Україні.
- ❖ Роль держави у збереженні історії: реалізація політики пам'яті

Основна література і джерела

1. Активні громадяни. Посібник фасилітатора. Режим доступу:
https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/ac_toolkit_19th_aug_2014_final_version_ukr_2015_2.pdf.
2. Головченко О. Справедливість як фундаментальний принцип права у практичній площині // «ВІСЬ» № 20, 2012.
3. Гьофе О. Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу: Пер. з нім. Л.А. Ситниченко, М.Д. Култаєвої. К.: Альтерпрес, 2003. – 264 с.

4. Платон. Крітон Діалоги //Всесвіт. 1992. – № 8. С. 84–132.
5. Сендел М. Справедливість. Курс лекцій Гарвардського університету. Режим доступу: <https://osvita.ua/news/lifelonglearn/77669/>
6. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.

Додаткова література

7. Аристотель. *Політика*. К.: Основи, 2000. (Книга третя) Режим доступу: <http://litopys.org.ua/aristotle/arist04.htm>
8. Гендерна ідентичність. Хто я? Режим доступу: <https://www.liebesleben.de/ua/genderna-identichnist/>
9. Гендерна перспектива сфери охорони здоров'я в Україні. Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>
10. Принцип рівності у праві: теорія і практика. К.: «Юридична думка», 2014. 380 с.
11. Пугач В. Філософії: хоробрі та розумні. Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/osvita-i-prosvita/filosofini-134831.html>
12. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. Режим доступу: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Posibnyk_maket_2021_2.pdf
13. Ролз Дж. Теорія справедливості. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи». 2001. 822 с.
14. Тертишник В. Право є мистецтво добра і справедливості // Кримінальне право України: Довідково-бібліографічний посібник. Дніпропетровськ: Обласна універсальна наукова бібліотека, 2003. С. 3-7.
15. Філософія сьогодні. *Розмови з У.Беком, Г.-Г.Гадамером, Ю.Габермасом, Г.Йонасом, О.Гьофе, В.Гьосле, Р.Рорті та ін. За ред. У. Бьома* // Пер. з нім. А.Богачова. К.: Альтерпрес, 2003. 168 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Латинський термін «юстиція» (justitia) означає:

- A. свобода
- B. суддя
- C. справедливість
- D. закон

Аристотель виділяв такі види справедливості:

- A. розподільна і врівноважувальна
- B. суб'єктивна і об'єктивна
- C. динамічна і статистична
- D. грецька і варварська

Автор «Теорії справедливості»:

- A. Ю.Хабермас
- B. А.Сен
- C. А.Камю
- D. Дж.Ролз

Принцип рівних можливостей – це:

- A. неупереджене ставлення до певних соціальних груп
- B. демонстрація соціальних відмінностей
- C. міжнародні зобов'язання
- D. дискримінація за статтю або віком

Гендерні стереотипи – це:

- A. упередження щодо етнічного походження
- B. дискримінація за економічним станом
- C. переконання про «чоловічі» та «жіночі» ролі у суспільстві
- D. уявлення про рівність чоловіків та жінок

Філософ, для якого виконання обов'язку є самоціллю:

- A. Аристотель
- B. Жан Поль Сартр
- C. Імануїл Кант
- D. Рене Декарт

Обов'язок – це:

- A. те, чого треба беззастережно дотримуватися, що слід безвідмовно виконувати
- B. демонстрація соціальних відмінностей
- C. зв'язок між сутностями, який є добровільним і дискусійним
- D. зв'язок між фізичними величинами, процесами і станами тіл та явищ навколишнього світу

Тенденція до розподілу чоловіків і жінок за різними сферами діяльності називається:

- A. інтеграція
- B. гендерна сегрегація
- C. нерівна нерівність
- D. еклектизм

Мистецтво управління державою називається:

- A. ікебана
- B. каліграфія
- C. політика
- D. маркетинг

До видів влади не відноситься

- A. політична
- B. духовна
- C. економічна
- D. історична

Філософія культури (3 год.)

1. Поняття культури та її вихідні ознаки. Світова культура та національні культури.
2. Поняття та ознаки цивілізації. Суперечливий характер взаємодії культури та цивілізації (О.Шпенглер)
3. Антикультура, контркультура, субкультура, масова культура
4. Постмодернізм як світоглядно-мистецький напрям XX-XXI ст.

Мета: Розвиток духовної культури особистості; формування філософської культури мислення, пізнання світу та самих себе, навичок застосування філософської методології.

Знати ключові категорії: *культура, цивілізація, плюралізм, генеалогія влади, дискурс, ризома, деконструкція, кітч, гіпотеза Сепіра-Ворфа, культурне розмаїття.*

Практичне завдання:

- ☆ прочитайте уривок із праці А.Швейцера «Культура і етика». Що означає фраза автора, що джерела культуротвірної енергії висохли? Яке останнє призначення філософії проголошує А.Швейцер? Яка правда, на думку мислителя, залишилась неусвідомленою?
- ☆ Самостійно підібрати відео-матеріал по темі та презентувати його ключові моменти.

Вправа «6 капелюхів». Методика була запропонована Едвардом Боно у 1985 році. Її можна використовувати як в командній, так і в індивідуальній роботі. Оголошується проблемне питання і кожен із типів мислення (колір капелюха) доповідає свою позицію. Можна попросити заздалегідь підготуватись у дома або імпровізувати на семінарському занятті. Приклади: *Відкриття інтернет-магазину з реалізації верхніх уборів чи Освіта за кордоном або Свідоме вегетаріанство.*

Проблемні питання до теми:

Як можна подолати вузькість західноєвропейського підходу у сприйнятті культурного розмаїття?

Які можливості та перешкоди на світовій арені ви бачите для української культури?

Якою має бути культурна практика у ХХІ столітті?

Чи ставитесь прихильно до якоїсь субкультури?

Чи погоджуєтесь ви із думкою, що культурне розмаїття робить нас сильнішими? Відповідь обґрунтуйте.

Щоб ви хотіли дізнатись про інші культури? Релігії? Чи стане вам це в професійній нагоді?

Тематика рефератів і доповідей

- ❖ Постмодернізм у мистецтві
- ❖ Постмодернізм в Україні
- ❖ Постмодернізм в архітектурі й музиці
- ❖ Культурні конфлікти та шляхи їх розв'язання.
- ❖ Лінгвістична теорія відносності (*гіпотеза Сепіра-Уорфа*)
- ❖ Мова – спосіб існування культури
- ❖ Релігія і філософія в системі культури
- ❖ Культура – комунікація в суспільстві
- ❖ Постмодерністська філософія ХХІ століття, специфіка її гуманістичного потенціалу.
- ❖ Філософія – культура розуму
- ❖ Філософія моди: акценти і сенси

Основна література і джерела

1. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. К.: Четверта хвиля, 2001. 424 с.
2. Джеймісон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму. К, 2008.
3. Енциклопедія постмодернізму. К. 2003.
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. К.: "Каравела"; Львів: "Новий світ-2000", 2002. 544 с.

5. Швейцер А. Культура і етика// Філософія: хрестоматія (Від витоків до сьогодення)/ за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. К.: Знання, 2012. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/622-flosofya-guberskiy-lv.html>
6. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.

Додаткова література

7. Код постмодернізму // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. С. 493-494.
8. Постмодернізм // Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври / голова ред. А. Волков. 2001. С. 433-435. 634 с.
9. Соболев О. Постмодернізм // Філософський енциклопедичний словник / Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 501-502. 742 с.
10. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт.кол.; за ред. О. В. Рябініної, Л. І. Юрченко. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021.
11. Фуко М. Археологія знання. К., 2003.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Уперше термін «постмодернізм» згадується в роботі німецького філософа:

- A. Р.Панвіца
- B. Л.Вітгенштайна
- C. Е.Фромма
- D. Ф.Ніцше

До характерних ознак постмодернізму не відноситься:

- A. культ незалежної особистості
- B. алюзії
- C. бінарне мислення
- D. цитатне мислення

До представників українського постмодернізму відноситься:

- A. Г.Сковорода
- B. О.Кобилянська
- C. В.Вернадський
- D. О.Забужко

Представники філософського постмодернізму:

- A. Ж.-П.Сартр, А.Камю, Г.Марсель
- B. Ф.Ніцше, А.Шопенгауер, Е.Фромм
- C. К.Поппер, Т.Кун, І.Лакатос
- D. Ж.Дерріда, М.Фуко, Ж.-Ф.Ліотар

Спершу постмодернізм використовувався для означення стильових тенденцій у:

- A. архітектурі
- B. музиці
- C. живописі
- D. кінематографі

Філософська культура передбачає:

- A. Аскетизм
- B. Співчуття
- C. Толерантність
- D. Авторитарність

Протистояння культури та цивілізації ввів німецький філософ:

- A. І.Кант
- B. О.Шпенглер
- C. А.Шопенгауер
- D. К.Маркс

Автор афоризму: «Філософія – культура розуму»:

- A. К. Поппер
- B. О.Шпенглер
- C. Цицерон
- D. Г.Сковорода

Ризома – метафора, що у постмодернізмі символізує:

- A. роги тварин
- B. крила птахів
- C. крони дерев
- D. коріння рослин

Теорію рівноцінного циклічного розвитку світового культурного прогресу обґрунтував

- A. Ф.Ніцше
- B. О.Шпенглер
- C. Х.Гадамер
- D. Р.Панвіц

Глобалізація та футурологія (2 год.)

1. Ідеологія глобалізму
2. Римський клуб та формування нового світогляду
3. Оптимістичні футурологічні концепції. Песимістичні футурологічні концепції
4. «Кінець історії» (Ф. Фукуяма) чи «Зіткнення цивілізацій» (С. Гантінгтон)

Мета: Розвивати професійне мислення; розвивати необхідність постійного самовдосконалення і самоосвіти; актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти.

Знати ключові категорії: *глобалістика, конфлікти, терор, геополітика, хрематистика, галактика Гутенберга, глобальне село, цілі сталого розвитку.*

Практичне завдання:

- ✧ Проаналізуйте статтю О.Носенко. https://ux.pub/oksana_nosenko/kompiententsiyi-21-storichchia-abo-chomu-hard-skills-tsie-lishie-50-uspikhu-1kmc. Випишіть важливі принципи, які потрібні для команди і для окремого кандидата для успішного працевлаштування у 21 столітті. Які ще ключові компетенції можна сюди віднести? Чому?
- ✧ Порівняйте зміст статті із матеріалом Ю. Домейкієне і Е Жукаускаса: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/upravlinnya-personalom-na-osnove-kompetencyi/?lang=uk>.
- ✧ Прочитайте уривки із праць Д. Белла «Настання постіндустріального суспільства», А. Печчеї «Людські якості» та Ф.Фукуями «Довіра: соціальні добродії і шлях до розквіту». Які ви б виділили основні моменти у цих статтях? Із чим ви б не погодились?

Вправа «Снап» - думай глобально, дій локально. [Див. 1, С. 127]. Студентів ділимо на дві команди. Так, щоб не чула інша команда, кожній даємо окреме завдання. Одна команда записує глобальні проблеми людства, інша команда записує місцеві проблеми. Ведучий збирає карточки із записами через 7 хвилин і в довільному порядку витягує із кожної рубрики по одному, зачитує. Котра із команд встановила зв'язок і може дати шлях розв'язання першою, – та піднімає руку і вимовляє «Снап!». Максимальна кількість балів для команди-переможця – 2 бали.

Проблемні питання до теми:

Назвіть 5 рис, характерних для співробітництва і кооперативного навчання.

Проаналізуйте «Цілі сталого розвитку». Що із переліку вдалось виконати? У чому ви бачите найбільші труднощі?

Яка найбільша міжнародна організація у світі? З якою метою вона створена, коли?

Яка роль доповідей Римського клубу? Чи є Україна членом Римського клубу?

Що таке соціальна довіра? Яким державним інститутам ви довіряєте найбільше?

Які методи футурології найточніші? Чому?

Чи вдається економічна наука до футурологічних досліджень? Наведіть приклади.

Чи відчуваєте ви особисте зростання за останніх пів року? У чому це проявляється? З якими труднощами найчастіше зустрічалися? Чи є у вас вектори майбутнього розвитку?

Тематика рефератів, доповідей, есе

- ❖ Теорія глобальних проблем.
- ❖ Економічний тоталітаризм як основа сучасного суспільства
- ❖ Гроші як предмет філософського аналізу
- ❖ Ідея «золотого мільярда»
- ❖ Футурологія – теорія та гіпотези.
- ❖ Духовно-моральні засади філософії майбутнього.
- ❖ Розвиток футурології в Україні.
- ❖ Філософія економіки як галузь соціального знання

Письмова робота: (1-3 друкованих аркуші) виконати одне на вибір (3 бала):

≈Свобода волі – ілюзія. Наші бажання просто не залежать від нас. Думки та наміри обумовлені глибинними мотивами, про які ми навіть не підозрюємо і над якими ми не маємо усвідомленої влади.

Сем Гарріс

≈Копачі криниць знаходять воду; лучники гнуть луки; теслярі обробляють дерево; мудрі люди формують себе самі.

Джуліані Баггіні

≈Будь філософом, але якою б не була твоя філософія – залишайся людиною.

Девід Юм

≈Знання – це не лінійне накопичення фактів, а заміна одного світогляду на інший.

Томас Кун

≈У демократичних країнах влада придушує інакомислення, зловживаючи мовними визначеннями.

Ноам Хомський

≈Ми воліємо, щоб світ здавався впорядкованим місцем, але частота по-справжньому неочікуваних подій свідчить, що насправді ми не знаємо їхніх причин.

Насім Талеб

≈Ми можемо скільки завгодно перейматися світовими реаліями, але реальність нашого життя є Капітал.

Славој Жижек

≈Людська реальність існує передусім не для того, щоб діяти пізніше.

Жан-Поль Сартр

≈Мета політики – не просто захистити економіку чи особисту свободу, а спонукати людей до самовдосконалення і формування моральних цінностей.

Майкл Сендел

Основна література і джерела

1. Активні громадяни. Посібник фасилітатора. Режим доступу:
https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/ac_toolkit_19th_aug_2014_final_version_ukr_2015_2.pdf.
2. Белл Д. Настання постіндустріального суспільства // Філософія: хрестоматія (Від витоків до сьогодення): навчальний посібник / за ред. Л.В.Губерського. К.: Знання, 2012. С. 419-431.
3. Голянич М. «Футурологія. Філософія майбуття». Івано-Франківськ, Вид-во «Лілея-НВ», 2017 р. 540 с.
4. Зимель Г. Філософія грошей. Київ: Фоліо, 2019.
5. Ігнатов І. Майбутнє маркетингу. Трендвотчинг та футурологія. Режим доступу:
https://www.google.com/search?sca_esv=567979616&q=%D1%84%D1%83%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F&tbm=vid&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwiVwL_fyMOBAxVThv0HHdsfAGgQ0pQJegQIDBAB&biw=1920&bih=955&dpr=1#fpstate=ive&vld=cid:1f5f9d6e,vid:aG_kzMG1evw,st:0
6. Печей А. Людські якості // Філософія: хрестоматія Від витоків до сьогодення): навчальний посібник / за ред. Л.В.Губерського. К.: Знання, 2012. – С. 226-238.
7. Фукуяма Ф. Довіра: Соціальні добродії і шлях до розквіту // Філософія: хрестоматія (Від витоків до сьогодення): навчальний посібник / за ред. Л.В. Губерського. К.: Знання, 2012. – С. 538-548.

Додаткова література

8. Зражевська Н. І., Зражевський С. Ф. Футурологія суспільства і медіакультура [Електронний ресурс] // Обрії друкарства. 2015. № 1. С. 65 - 82.
9. Горбатенко, В. П. (2017). У пошуках майбутнього: до проблеми еволюції футурології як науки. Наукові праці МАУП. Політичні науки, 1. с. 35–48.

10. Вебер М. Господарство і суспільство. Київ: Всесвіт, 2013.
11. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій // Філософія: хрестоматія (Від витоків до сьогодення): навчальний посібник. К.: Знання, 2012. С. 432-443.
12. Сухорольський, П. М.; Сухорольська, І. Ю. (2018). Основні етапи розвитку футурології та її завдання в умовах сучасного світу. Т. Грані. 21, № 3. с. 116–123.
10. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
13. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Міжнародна суспільна організація, що досліджує глобальні проблеми людства:

- A. Римський клуб
- B. Віденський гурток
- C. Лондонський клуб
- D. Азійський клуб

До глобальних проблем взаємодії природи і суспільства не входить:

- A. проблема інформаційного перевантаження
- B. проблема освоєння світового океану
- C. проблема освоєння космосу
- D. сировинна проблема

Одна з форм політичного режиму, що характеризується повним контролем держави над всіма сферами життя суспільства і окремо взятої людини:

- A. анархія
- B. тоталітаризм
- C. капіталізм
- D. охлократія

Процес всесвітньої економічної, політичної й культурної інтеграції та уніфікації – це:

- A. верифікація
- B. децентралізація
- C. глобалізація
- D. сингулярність

До позитивних наслідків глобалізації не відноситься:

- A. мобілізація фінансового капіталу з меншими затратами
- B. посилення конкуренції
- C. поглиблення спеціалізації
- D. втрата національної ідентичності

Чиста наука прогнозів і проектів, теорія програм і планів, а також філософія майбутнього – це:

- A. футурологія
- B. форсайт
- C. медіапрогноз
- D. соціологія

«Цілі сталого розвитку», схвалені Генеральною асамблеєю ООН, не містять пункту про:

- A. гендерну рівність
- B. подолання голоду
- C. збереження життя під водою
- D. пошук позаземної свідомості

Автор концепції «благоговіння перед життям»:

- A. А.Печчеї
- B. А.Швейцер
- C. Д.Рокфел
- D. О.Тоффлер

До класичних методів футурологічних досліджень не відноситься:

- A. екстраполяція
- B. моделювання
- C. герменевтика
- D. розробка сценарію

Вкажіть на твердження, що не відноситься до особливостей футурології:

- A. розробка короткострокових і середньострокових прогнозів
- B. поширення інформації та зростання обсягу
- C. організованість і масштабність досліджень
- D. орієнтація на конкретні форми і образи майбутнього

Екзаменаційні питання з курсу

ФІЛОСОФІЯ

1. Визначте місце філософії як духовного способу освоєння світу.
2. Назвіть предмет та визначте функції філософії.
3. Окресліть ключові ознаки міфу як історично першого типу світогляду.
4. Проаналізуйте основні риси релігії як типу світогляду.
5. Проаналізуйте основні розділи філософії.
6. Опишіть взаємозв'язки і взаємовпливи філософії та науки, мистецтва, релігії.
7. Охарактеризуйте види і форми знання.
8. Порівняйте аргументи і методи раціоналізму й емпіризму.
9. Проаналізуйте основні концепції *істини*.
10. Охарактеризуйте проблему знання в «міфі про печеру» Платона.
11. Розкрийте зміст вчення Ф.Бекона про *примари розуму*.
12. Розкрийте зміст основних законів логіки. Поясніть, чому вони є основою критичного мислення.
13. Визначте проблемні аспекти у філософському розумінні *свідомості*.
14. Розкрийте сутність «китайської кімнати» і «тесту Тьюрінга».
15. Порівняйте напрями, які досліджують свідомість.
16. Розкрийте сутність і проблеми співвідношення «*штучний інтелект-свідомість*».
17. Охарактеризуйте поняття *інформації*. Виділіть основні її види.
18. Розкрийте проблему: засоби масової інформації та методи маніпулювання людською свідомістю.
19. Визначте значення терміну *постправада*. У чому його слабкі та сильні сторони?
20. Назвіть основні форми і методи ведення інформаційних війн.

21. Розкрийте особливості української філософської думки.
22. Дайте порівняльний аналіз *філософії серця* Г.Сковороди і П.Юркевича.
23. Охарактеризуйте філософію української національної ідеї, визначте основних її представників.
24. Охарактеризуйте багатозначність понять «свобода» в філософії. Розкрийте основні його аспекти.
25. Аргументуйте учення про свободу та *напередвизначення*.
26. Висвітліть проблему свободи та відповідальності у філософії екзистенціалізму.
27. Здійсніть аналіз понять позитивної та негативної свободи.
28. Розкрийте сутність співвідношення понять «детермінізм» та «індетермінізм» у вченні про свободу.
29. Розкрийте сутність співвідношення понять «фаталізм» та «волюнтаризм» у вченні про свободу.
30. Розкрийте зміст поняття відповідальності. Вкажіть основні його види.
31. Охарактеризуйте філософські засади поняття *моралі*.
32. Розкрийте значення *категоричного та гіпотетичного моральних імперативів* у філософії І.Канта. Опишіть кореляцію моралі та релігії.
33. Розкрийте переваги та недоліки концепції *емотивізму* у вченні про мораль.
34. Розкрийте сутність категорії *морального релятивізму*.
35. Назвіть та прокоментуйте підстави для твердження: «Мораль – об'єктивна».
36. Порівняйте напрями, які досліджують мораль. Визначте поняття *економічна етика*.
37. Проаналізуйте взаємозалежність між поняттями *обов'язку, закону і справедливості* з погляду теорії і практики.
38. Розкрийте сутність понять «політика», «влада» і «самоврядування». Визначте їх взаємозв'язок у житті суспільства.
39. Проаналізуйте філософські підходи до формулювання й обґрунтування *принципу рівних можливостей*.
40. Назвіть види *справедливості* та проаналізуйте підходи до розуміння цього явища.

41. Окресліть значення *гендерних стереотипів* та їх вплив на політико-економічне й культурно-релігійне життя країни.
42. Висвітліть філософські риси *постмодерну*.
43. Назвіть основні категорії філософії постмодернізму як світоглядно-мистецького напрямку.
44. Проаналізуйте *лінгвістичну теорію відносності* (гіпотеза Сепіра-Уорфа).
45. Опишіть базові ознаки *культури* та *цивілізації*.
46. Окресліть ідеологію *глобалізму*, назвіть основних представників.
47. Проаналізуйте діяльність *Римського Клубу*. Визначте його значення.
48. Окресліть значення і методи дослідження *футурології*.
49. Дайте філософський аналіз праці Платона «Крітон».
50. Висвітліть основні ідеї у праці Платона «Держава» (уривок, міф про печеру)
51. Проаналізуйте працю Г.Гегеля «Хто мислить абстрактно?»
52. Висвітліть основні поняття Ж.-П.Сартра у праці «Екзистенціалізм – це гуманізм».
53. Проаналізуйте працю Белла Д. «Настання постіндустріального суспільства».
54. Дайте філософський аналіз праці А.Камю «Міф про Сізіфа».
55. Дайте філософський аналіз праці З.Фрейда «Основні категорії психоаналізу».
56. Дайте філософський аналіз праці Г.Сковороди «Розмова п'яти подорожних про істинне щастя в житті».
57. Висвітліть основні ідеї у праці Ф.Ніцше «По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. (Трактат перший. "ДОБРО І ЗЛО". "ХОРОШЕ І ДУРНЕ")».
58. Проаналізуйте працю А.Печчеї «Людські якості».
59. Проаналізуйте працю Ф.Фукуями «Довіра: Соціальні доброти і шлях до розквіту».
60. Дайте філософський аналіз праці А.Швейцера «Культура і етика».

Список першоджерел для обов'язкового прочитання

1. Белл Д. Настання постіндустріального суспільства// Філософія: хрестоматія (Від витоків до сьогодення): навчальний посібник / за ред.акад.НАН України Л.В.Губерського. – 2 – ге видання, стер. К.: Знання, 2012. С. 419-431. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/622-flosofya-guberskiy-lv.html>
2. Гегель Г.В.-Ф. Хто мислить абстрактно? // Режим доступу: <http://blog.i.ua/user/2992672/1306877>.
3. Камю А. Міф про Сізіфа. Бунтівна людина // Вибрані твори у трьох томах. Том 3. Есе. Харків, Фоліо, 1997. 623 с.
4. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. – Львів: Літопис, 2022. – с. 320. (Трактат перший. "ДОБРО І ЗЛО". "ХОРОШЕ І ДУРНЕ").
5. Печчеї А. Людські якості // Філософія: хрестоматія Від витоків до сьогодення): навч. посібник / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. К.: Знання, 2012. – С. 226-238. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/622-flosofya-guberskiy-lv.html>
6. Платон. Держава. К., 2000. С. 209-239. (Міф про печеру) Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/plato/plat07.htm>
7. Платон. Крітон //Всесвіт. 1992. № 8. С.84–132.
8. Сартр Ж.П. Екзистенціалізм – це гуманізм // Філософія: хрестоматія Від витоків до сьогодення) К.: Знання, 2012. С. 206-216.
9. Сковорода Г. Розмова п'яти подорожних про істинне щастя в житті. Афоризми.
10. Фройд З. Основні категорії психоаналізу // Всесвіт, 1991 №5, С. 164-170.
11. Фукуяма Ф. Довіра: Соціальні добродії і шлях до розквіту // Філософія: хрестоматія (Від витоків до сьогодення): навч. посібник / за ред.акад.НАН України Л.В.Губерського. К.: Знання, 2012. С.538-548. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/622-flosofya-guberskiy-lv.html>

12. Швейцер Альберт. Культура і етика// Філософія: хрестоматія (Від витоків до сьогодення)/ за редакції НАН України Л.В.Губерського. К.: Знання, 2012. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/622-filosofya-guberskiy-lv.html>

Інформаційні ресурси

1. <http://lib.onu.edu.ua/> Бібліотека ОНУ ім. І.І.Мечникова.
2. <http://www.nbuv.gov.ua/> Бібліотека ім. В.Вернадського.
3. <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
4. <http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди.
5. <http://www.philosof.onu.edu.ua/> Сайт Філософського факультету ОНУ ім. І.І.Мечникова.
6. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України.
7. <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua> Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Навчальне видання

ФІЛОСОФІЯ

Методичні рекомендації до семінарських занять
для ЗВО спеціальностей
072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»,
076 – «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Укладач:

Ірина Романівна Григорків-Коротчук

Відповідальна за випуск: ***Рупташ Ольга Василівна***,
завідувач кафедри філософії та культурології,
доктор філософських наук, доцент

Літературний редактор ***Лукул О.В.***

Технічний редактор ***Чорасва Г.К.***

Електронне видання

Підписано до друку 11.10.2023.
Умов.-друк. арк. 4,2. Обл.-вид. арк. 4,5.
Зам. Н-070.